

Anmälan mot Riksåklagaren med anledning av dröjsmål med att ta ställning i frågan om inledande av förundersökning

Anmälan

In en anmälan, som kom in till JO den 29 oktober 2003, kritiserade AA Riksåklagaren bl.a. för att han inte fått något besked beträffande en anmälan han gjorde i november 2001 (Riksåklagarens dnr 2001/1610). Preskription hade nu inträtt beträffande disciplinära påföljder eftersom den anmälda händelsen inträffade den 5 april 2001.

Utredning

Riksåklagarens handlingar i ärendena 2001/0136, 2001/1206, 2001/1385 och 2001/1610 granskades. Av dessa framgick bl.a. följande.

I december 2000 stals tre värdefulla tavlor från Nationalmuseum i Stockholm vid ett grovt rån.

AA anmälde i en skrivelse den 1 oktober 2001 polis och åklagare för brott i samband med utredningen av det grova rånet. Han uppgav bl.a. att han under förundersökningen hade utsatts för en otillåten brottsprovokation och att en sanningslös polisanmälan rörande misstanke om narkotikabrott upprättats i samband med att han greps i syfte att dölja provokationen.

Advokaten BB anmälde, som ombud för CC, den 9 oktober 2001 polis och åklagare för otillåten brottsprovokation i samband med den nämnda utredningen. I den anmälan anfördes att i samband med att CC greps av polisen påstods det att han bl.a. var misstänkt för narkotikabrott vilket var oriktigt. Den polisanmälan som upprättades innehöll falska uppgifter. Uppgiften om att det var fråga om misstanke om narkotikabrott vidhölls senare av åklagarmyndigheten och förundersökningsprotokoll innehållande den felaktiga polisanmälan skickades ut till samtliga försvarare i målet. Att polisanmälan innehöll falska uppgifter har senare bekräftats av åklagarna i målet.

Muntliga upplysningar inhämtades den 26 november 2003 från chefsåklagaren DD hos Riksåklagaren varvid bl.a. följande framkom angående handläggningen av ärendet dnr 2001/1610.

I mars 2002 bestämdes det vid en föredragning på Riksåklagarens kansli att man skulle avvakta med ställningstagande i förundersökningsfrågan tills Högsta domstolen tagit ställning i en provokationsfråga. Högsta domstolen har nu tagit ställning i den frågan. Ärendet har i vart fall under hösten 2003 legat klart för ställningstagande i förundersökningsfrågan. På grund av stor arbetsbelastning har dock något ställningstagande ännu inte kommit till stånd.

Ärendet remitterades därefter till Riksåklagaren för upplysningar och yttrande över handläggningen av ärendet dnr 2001/1610 varvid särskilt skulle anges anledningen till att beslut i frågan om förundersökning skulle inledas ännu inte fattats.

Riksåklagaren EE kom in med ett yttrande jämte upplysningar från DD.

DD anförde bl.a. följande.

Anmälningarna

Advokat BB anmälde på CC:s uppdrag genom skrivelse den 9 oktober 2001 till Polismyndigheten i Stockholm polis och åklagare för brott i tjänsten. Anmälan registrerades den 10 oktober 2001 vid polismyndigheten under nummer K 251885-01.

Anmälan överlämnades samma dag till Åklagarmyndighetens i Stockholm polis-målsenhet. Genom skrivelse den 11 oktober 2001 överlämnade chefsåklagaren FF vid Polismålsenheten anmälan till överåklagaren med hänvisning bland annat till att anmälan innefattade klagomål mot åklagare.

Genom beslut den 9 november 2001 överlämnade Åklagarmyndigheten i Stockholm handlingarna i sitt ärende 100 2001/1175 till Riksåklagaren för handläggning. Genom denna åtgärd kom såväl AA:s som CC:s anmälningar att överlämnas hit för prövning. Bland de överlämnade handlingarna fanns en av advokat GG den 18 oktober 2001 gjord komplettering av AA:s anmälan.

De överlämnade handlingarna inkom till Riksåklagarens den 9 november 2001 och registrerades under diarienummer 2001/1610. Ärendet lottades på undertecknad.

Brottmålet

AA:s och CC:s anmälningar avser handläggningen av utredningen av det grova rån mot Nationalmuseum den 22 december 2000 vid vilket tre mycket värdefulla tavlor stals. Genom Stockholms tingsrätts, avd. 11, dom den 27 juli 2001 dömdes bland andra AA och CC till kännbara fängelsestraff för grovt häleri beträffande en av dessa tavlor. Såväl AA som CC överklagade tingsrättens dom och yrkade att häleriåtalet skulle ogillas. Svea hovrätt, avd. 5, gjorde dock i dom den 27 november 2001 ingen ändring såvitt gällde detta ansvar.

AA och CC överklagade hovrättens dom. Huvudfrågan i överklagandena gällde påståenden om otillåten brottsprovokation som grund för ett frikännande alternativt för straffnedsättning. Högsta domstolen (B 4620-01) förordnade den 4 mars 2002 att Riksåklagaren skulle inkomma med svarsskrivelse med anledning av bland annat deras överklaganden.

Högsta domstolens föreläggande om svarsskrivelse inkom till Riksåklagaren den 6 mars 2002 och registrerades under diarienummer 2002/0400. Ärendet lottades på undertecknad.

Riksåklagaren avgav svarsskrivelse i målet den 15 april 2002. --- Högsta domstolen beslutade den 6 juni 2002 att inte meddela prövningstillstånd, i följd varav hovrättens dom mot AA och CC stod fast.

Handläggningen av anmälningarna

Vid beredningen av ärendet bistod kammaråklagaren HH, som då tjänstgjorde vid Riksåklagarens rättsavdelning. I enlighet med vad som noterats i en av honom undertecknad tjänsteanteckning den 11 mars 2002, hölls en preliminär föredragning i tillsynsärendet den 25 februari 2002 vid Riksåklagarens kansli. Närvarande vid föredragningen var – utöver HH och undertecknad – vice riksåklagaren JJ och överåklagaren KK. Av tjänsteanteckningen framgår att Riksåklagaren beslutat att låta tillsynsärendet vila i avvaktan på Högsta domstolens prövning.

Som framgår av det föregående avslutades Högsta domstolens handläggning av brottmålet genom beslutet den 6 juni 2002.

AA inkom den 8 januari 2003 med en komplettering av sina anmälningsuppgifter. Den 9 januari 2003 inkom han med en förfrågan angående handläggningsläget i ärendet. I skrivelsen pekade han på att – som han skulle förstås – möjligheterna till disciplinärt ingripande mot tjänstemännen bortfaller sedan två år förflutit efter försummelsen.

AA återkom med en påminnelse om ärendet den 20 augusti 2003. Advokat GG inkom i samma ärende med en skrivelse den 17 oktober 2003.

Det bör också tilläggas att AA har varit i telefonkontakt med undertecknad vid något tillfälle per kvartal. Vid dessa samtal har jag informerat om att Riksåklagaren dittills inte tagit ställning till frågan om inledande av förundersökning. Jag har också vid dessa samtal bekräftat att ärendet varit mycket gammalt och därför högt prioriterat, och jag har redovisat den arbetssituation som ställt stora svårigheter för såväl mig som Rättsavdelningen att handlägga ärendet inom rimlig tid.

Genom beslut i dag den 29 januari 2004 har beslut nu tagits i frågan om inledande av förundersökning med anledning av AA:s och CC:s anmälningsuppgifter.

Kommentarer om handläggningen

Av den kronologiska redovisningen i det föregående framgår att ett beslut med anledning av anmälningarna har dröjt från november 2001 till januari 2004. Ärendet har även med beaktande av den parallella brottmålsprocessen varit klart för beslut sedan sommaren 2002. Jag delar AA:s uppfattning att han har fått vänta alltför länge på ett beslut i saken.

Redovisningen kan ge intryck av att inga åtgärder alls har vidtagits med anledning av anmälningarna. Ärendet har dock varit föremål för vissa preliminärdiskussioner, men senast i mars 2003. Det bör möjligen i sammanhanget framhållas, att anmälningsuppgifterna påkallar en omsorgsfull prövning mot förutsättningarna för att inleda förundersökning. Jag har därför gjort den bedömningen, att jag har behövt ett antal dagar av frigjord tid för att bereda och föredra ärendet för avgörande. När ärendet nu är avgjort kan jag konstatera att den bedömningen var riktig.

Jag har tjänstgjort vid Riksåklagarens rättsavdelning sedan april 2000. Under hela min tjänstgöringstid har de byråchefer/chefsåklagare som handlagt löpande ärenden haft en blandad lottning, så att såväl ärenden i Högsta domstolen och andra frist-ärenden som s.k. tillsynsärenden (vari anmälningar mot domare, åklagare m.fl. ingår) har tilldelats mig och mina närmaste kollegor. Denna ordning har många fördelar. En följd av den är dock att ett stort inflöde av fristärenden kommer i konflikt med intresset av en god handläggning av frågor för vilka inte särskilda frister gäller – en synpunkt som jag har framfört i de återkommande diskussionerna om vår interna organisation.

Riksåklagarens rättsavdelning har under en lång tid levt under ett mycket hårt arbetstryck. De rotelinnehavare och kammaråklagare som funnits tillgängliga för den löpande ärendehantering har av olika skäl varit färre än de tidigare har varit. Mest påtagligt har detta varit sedan sommaren 2003, då en av fyra byråchefer-/chefsåklagartjänster stått vakant intill början av januari 2004.

Nu redovisade förhållanden har medfört att det inte heller har varit möjligt att begära att nu aktuellt ärende åtgärdats genom omlottning eller genom omfördelning av andra arbetsuppgifter inom byråchefskretsen. Vid en diskussion i saken under sommaren 2003 fick jag också beskedet att jag – trots en förutsedd mycket arbetstyngd hösttermin – fick behålla ärendet, eftersom det inte fanns någon annan att lägga det på. Vi har helt enkelt alla arbetat mycket och i så högt tempo som ärendena och den egna kapaciteten har medgivit.

Det framgår av det föregående, men det finns kanske också skäl att framhålla, att det självfallet under hela min tjänstgöringstid här har skett genomgångar av rotel-balanser där bland annat detta ärende har diskuterats. Vid sidan av de rotellistor som diariesystemet genererar håller jag löpande en egen balanslistas aktuell. Vid de genomgångar som skett, bland annat vid medarbetarsamtal, har jag överlämnat en kopia av denna lista, varvid nu aktuellt ärende sedan hösten 2002 har markerats med fet stil.

EE anförde följande.

Ärendet inkom till Riksåklagarens kansli den 9 november 2001 och lottades på chefsåklagaren DD. Han har därefter fortsatt att handlägga ärendet. – – – Jag gör följande bedömning på grundval av de uppgifter som DD lämnat och på vad som i övrigt framkommit om ärendets handläggning.

Att man vid föredragningen den 25 februari 2002 kom fram till att ärendet borde vila i avvaktan på Högsta domstolens förestående prövning måste godtas. Den anmälan som AA gjort innefattade rättsliga frågor som delvis skulle prövas inom ramen för brottmålsprocessen. Högsta domstolens handläggning av ärendet avslutades den 6 juni 2002.

Enligt min mening borde emellertid beskedet från Högsta domstolen omedelbart ha lett till att handläggningen av ärendet återupptogs. Så skedde emellertid inte. Först sedan Riksdagens ombudsmän anmodat Riksåklagaren att yttra sig i ärendet har handläggningen återupptagits. Beslut i ärendet har fattats den 29 januari 2004 (dnr 2001/1610).

DD har i sin promemoria angett att Riksåklagarens rättsavdelning under lång tid har levt under ett mycket hårt arbetstryck. Han har ansett sig behöva ett antal dagars frigjord tid för att bereda och föredra ärendet för avgörande.

För egen del gör jag ingen annan bedömning än DD själv, nämligen att arbetsbelastningen på rättsavdelningen har varit mycket hög hela den aktuella perioden. Trots detta borde det ha funnits möjligheter att prioritera det aktuella ärendet så att ett ställningstagande till brottanmälningarna kunde ske betydligt tidigare. Jag kan tillfoga att enligt den ordning som gäller inom Riksåklagarens kansli är det i första hand respektive byråchef eller chefsåklagare som ensam har ansvaret för att göra sådana bedömningar. Ytterst har självfallet jag själv ett samlat ansvar för verksamheten vid Riksåklagarens kansli. Det aktuella ärendets tidsutdräkt föranleder skärpt uppmärksamhet på denna fråga.

AA yttrade sig över remissvaret.

Riksåklagarens beslut den 29 januari 2004 i ärendet 2001/1610 fordrades in.

Bedömning

Av utredningen framgår att anmälningar i vilka AA och CC gjorde gällande att de utsatts för otillåten brottsprovokation m.m. i samband med en förundersökning rörande misstanke om grovt rån inkom till Riksåklagaren den 9 november 2001. Vid en föredragning den 25 februari 2002 bestämdes att avvakta Högsta domstolens ställningstagande i brottmålet. Högsta domstolen beslutade den 6 juni 2002 att inte meddela prövningstillstånd i målet. Den 29 januari 2004 beslutade Riksåklagaren att inte inleda förundersökning.

Jag har inte anledning att ifrågasätta Riksåklagarens bedömning att det inför beslut i förundersökningsfrågan var lämpligt att avvakta Högsta domstolens förestående prövning. När Högsta domstolens beslut meddelats borde emellertid, som Riksåklagaren anfört, handläggningen av ärendet omedelbart ha återupptagits och beslut skyndsamt ha fattats.

Riksåklagaren beslutade den 29 januari 2004 att inte inleda förundersökning i ärendet. Av beslutet framgår bl.a. att Riksåklagaren fann att vad som förevarit beträffande brottsprovokationen inte medförde att det fanns anledning att anta att tjänstefel eller annat brott som hör under allmänt åtal hade förövats. Såvitt gällde de osanna uppgifterna i polisanmälan fann Riksåklagaren att eventuellt ansvar för osant intygande var preskriberat och att det därför saknades förutsättningar för att inleda förundersökning i den delen.

Det är självfallet helt oacceptabelt att det kom att dröja mer än ett år och sju månader från det att Högsta domstolen beslutat att inte meddela prövningstillstånd till dess beslut i förundersökningsfrågan meddelades, inte minst med hänsyn till att ärendet anhängiggjordes redan sju månader före Högsta domstolens beslut. Det klandervärda i den långsamma handläggningen förstärks av det förhållandet att preskription såvitt avser brottet osant intygande hunnit inträda. Det finns därför anledning att rikta allvarlig kritik mot Riksåklagaren för handläggningen av ärendet.

Vad som i övrigt förekommit i ärendet föranleder ingen ytterligare åtgärd eller något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.